

ESDi

centre adscrit Escola Superior de Disseny

UNIVERSITAT RAMON LLULL

Incorporació de la perspectiva de gènere en la docència

Autora: Encarna Ruiz

Data: 2021/06/02

L'Escola Superior de Disseny ESDI incorpora el discurs de gènere des de dues perspectives diferents:

La primera de manera directa com a part del contingut d'assignatures comunes concretes com és el cas de Sociologia i Teoria de l'Art II que s'imparteixen en primer i segon curs respectivament. D'aquesta manera, el discurs de gènere es troba dins del temari d'aquestes matèries, com és el cas de Sociologia, que el recull en l'apartat 5, debat entorn del segle XXI: la polarització d'una societat en procés de canvi. En aquest sentit, els estudiants analitzen, entre altres temes, l'evolució històrica del moviment feminista.

El tema, titulat "Les dones en la Societat Líquida", contextualitza l'estat de la qüestió de la lluita feminista en la Societat contemporània. Però també suposa una revisió de les polítiques públiques establertes a fi de buscar l'equilibri d'igualtat de gènere en totes les esferes socioculturals, econòmiques i polítiques. Els models patriarcals i la seva resistència a permetre que es filtrin discursos emancipatoris són estudiats per les alumnes i els alumnes de disseny. Aquestes i aquests estudiants seran els encarregats futurs de generar discursos integradors a partir de propostes innovadores de productes, serveis i experiències que s'oferiran als usuaris.

D'altra banda, en aquest apartat cinc de l'assignatura de Sociologia també s'inclou el tema denominat "Del model patriarcal a la llibertat personal", en el qual s'aborden les teories de gènere, que parteixen des de la perspectiva d'autors com Judith Butler, o les teories Queer, plantejades des de Foucault i Beatriz/Paul Preciado. Les alumnes i els alumnes tenen com a lectura obligatòria d'aquesta part del temari el capítol 1 del llibre "Desfer el gènere", publicat en 2006 per la filòsofa estatunidenca Judith Butler. En aquest sentit, han de fer un assaig de 3000 caràcters en el qual abordin el tema des d'una perspectiva personal argumentada i justificada.

Des de la Història de l'Art II, les alumnes i els alumnes de segon curs tenen una sessió específica sobre art contemporani i perspectiva de gènere, en la qual fan un repàs a les pràctiques ètiques i estètiques que contribueixen a fer un món socialment més just.

La segona manera, és de forma transversal. Així, la perspectiva de gènere és present en bona part de les activitats docents que s'han programat durant els cursos 2018-2019 i 2019-2020. Així, en matèries com a Història de l'Art I i II el professor fomenta una reflexió sobre el gènere des de l'anàlisi de la dona com a objecte de la representació (la gran presència de la dona com a motiu pictòric), i la dona com a subjecte de la representació (l'escassetat de dones en les col·leccions de museus). Això permet a les estudiants i els estudiants fer els seus Treballs de curs entorn d'aquests conceptes.

De la mateixa manera, en assignatures comunes projectuals, com és el cas de Projectes Integrals I i II, la perspectiva de gènere és una de les temàtiques per les quals les alumnes i els alumnes aposten a l'hora de fer els seus Treballs. Això és així perquè les professores i els professors fomenten la reflexió crítica entorn de les teories de gènere a través d'incentivar la recerca en aquest àmbit. Com a contribució a aquesta reflexió, les docents que imparteixen aquest tipus de matèries conviden a conferencians a fi de facilitar el Treball dels i les alumnes. Aquest és el cas de la professora Coral Martínez que ha estat la impulsora de conferències com la realitzada per l'antropòleg Felipe Petik Pasqualotto: Com pot el disseny treballar amb les qüestions de gènere? Duta a terme el 14 de desembre de 2018.

O la classe magistral de la també antropòloga Maria Betania Panigo, proposta per la mateixa professora en el marc de l'assignatura de Projectes Integrals I, que va portar per títol Introducció als feminismes (23 de novembre de 2018). En relació amb les assignatures pròpies de cada itinerari curricular, cal destacar la perspectiva de gènere també és la base conceptual de les assignatures projectuals, especialment en l'esment de moda o audiovisuals. Per les mateixes característiques de l'especialitat, Disseny de Moda manté una línia de coneixement que es denomina "home" i en la qual s'imparteixen els coneixements precisos per al disseny de peça tradicional masculina. No obstant això, la mateixa introducció de la perspectiva de gènere en aquesta especialitat fa que ens plantejem fins i tot modificar la nomenclatura d'aquesta part de la matèria de Projecte. En aquest sentit, durant el curs 2020-2021 s'ha dut a terme dins d'aquesta matèria el disseny d'una col·lecció no binària en les Peces són assumides pel seu portador de manera independent de la identitat de gènere. El professor Josep Abril, conegut en l'àmbit del disseny de Moda dins de la línia tradicional d'home, ha estat l'impulsor

d'aquest projecte que ha permès a les i els estudiants dissenyar peces que es destinen a persones lliures i autònomes que vulguin portar-les i que no posen límits a les representacions de gènere que el model hetero-patriarcal estableix.

Des del punt de vista dels projectes finals de grau, hem de destacar com el discurs de gènere s'instal·la en l'elecció conceptual d'algunes estudiants. Tal és el cas de la proposta "Minial" de Mireia Mesalles, esterilitzador de copes menstruals que permet esterilitzar la copa en qualsevol lloc. Un producte portable, personal, destinat a cura d'aquests productes íntims que permet mantenir una higiene menstrual sana. (Curs 2018-2019). El treball Ser en el món, d'Aina Cardoner, consisteix en el desenvolupament d'una col·lecció de moda basada en la presa de consciència de l'individu que accepta el seu cos més enllà de la construcció simbòlica de la identitat de gènere i dels estereotips de cossos que albirem en el món virtual. L'estudiant parteix de la idea que les pantalles i la virtualitat han generat un discurs del cos en el qual els estereotips binaris estan més presents encara que en el món analògic. La proposta de disseny està basada en peces neutres, realitzades en punt, que es caracteritzen per la neutralitat dels volums i senzillesa dels acabats (curs 2019-2020).

L'assignatura en la qual està més present el discurs de gènere és en **Intensificació departamental**, ja que es tracta d'una matèria projectual directament vinculada amb els àmbits d'especialització de l'Escola i el Departament Universitari. En ella, els estudiants treballen en projectes d'investigació aplicada directament amb els equips formats per professores titulars i FPI. D'aquesta manera, podem dir que la perspectiva de gènere és una línia de recerca potencial del Grup de Recerca de Teoria i Anàlisi del disseny (TADD). En aquest sentit, durant el curs 2018-2019 es van treballar els següents projectes:

- **Cicatrius compartides** (2018-2019), Treball expositiu itinerant dut a terme per encàrrec de l'ONG Lliga pels Drets dels Pobles entorn de la problemàtica que viuen les dones a la República Democràtica del Congo. La seva condició de dones els fa ser víctimes d'una doble explotació, la sexual i la laboral, ja que són utilitzades, al costat dels nens, per a extreure materials de les mines en condicions que posen en risc la seva salut i la seva integritat física per una banda però per un altre són utilitzades com a armes de guerra per sotmetre les famílies a través de la violència sexual. Aquest projecte va estar dins del Pacte d'Estat Contra la Violència de Gènere del Ministeri d'Igualtat del Govern d'Espanya.
- **Desenvolupament de la caracterització del Robot IVO** (2017-2019) per a l'Institut de Robòtica i Informàtica Industrial de Catalunya, UPC. Es tracta d'un projecte de disseny de l'aspecte del Robot,

del seu *naming* i la seva marca d'acord amb els principis de pregnància i empatia sol·licitats pel client. En aquest projecte, el 80 per cent dels investigadors eren dones, la qual cosa suposa una novetat en l'àmbit del disseny de robot, atès que la majoria d'ells estan dissenyats per Homes. L'aspecte del robot, que es presenta com un nen per les seves proporcions i l'ús del teixit 3D com a element diferenciador per a proporcionar-li més qualitat, evidència la interpretació que de la transmissió de valors com l'empatia tenen les dones. A partir de la realització d'aquest projecte, l'equip de Treball es planteja iniciar una nova línia de recerca entorn del concepte de Tecnofeminisme que està sense desenvolupar.

- **Cicatrius compartides en xarxa (2019-2020).** Aquest projecte suposa la continuació del designat amb el mateix nom. Es tracta de la realització de la versió digital de l'exposició itinerant que mostra la situació de les dones a la República Democràtica del Congo. La proposta es va realitzar també dins del marc del Pacte d'Estat Contra la Violència de Gènere del Ministeri d'Igualtat durant el curs 2019-2020 i es pot veure a <https://www.cicatriuscompartides.com/>

- **Alerta, l'assetjament està més prop del que creus.** Es tracta d'un treball que es planteja analitzar les possibles situacions d'assetjament sexual que es produeixen en l'àmbit universitari. El projecte té dues fases: la primera basada en un treball de camp que parteix de la definició legal d'assetjament i els seus límits i finalitza en un estudi sobre les possibles circumstàncies que poden portar-nos a parlar d'assetjament entre els diferents actors que interactuen als campus universitaris. A partir dels resultats obtinguts, l'equip ha realitzat un decàleg il·lustrat que recull les premisses que defineixen el que entenem per assetjament i que es produeix en el nostre entorn laboral/formatiu. La segona part d'aquest Treball es centrarà a generar un joc de taula que està destinat als i les estudiants Universitàries i o de Secundari a fi de posar en el seu coneixement que situacions normalitzades poden ser assetjament. Aquest projecte ha format part dels acceptats pel Pacte d'Estat Contra la violència de gènere del Ministeri d'Igualtat del Govern d'Espanya durant el curs 2019-2020. Donada les limitacions d'interacció i mobilitat social derivades de la pandèmia, el Treball no s'ha realitzat en la seva segona fase i ha obtingut una pròrroga perquè puguem finalitzar-lo durant el curs 2020-2021.

- **Projecte de col·laboració amb l'Hospital Parc Taulí** de desenvolupament de sostenidor de pit femení per a la col·locació d'una pròtesi mamària, destinat a dones que han estat intervingudes per càncer de mama. Es tracta d'un treball multidisciplinari realitzat en col·laboració amb l'equip d'infermeria de l'Hospital de Sabadell a fi de buscar una solució estètica i pràctica que permeti a aquestes dones poder col·locar amb facilitat una pròtesi mamària després de la seva intervenció. Aquest és un projecte de caràcter social, en el qual té enorme importància l'estudi ergonòmic i de materials, i

que s'inscriu, a més, conceptualment dins dels Treballs realitzats entorn de la perspectiva de gènere (Curs 2020-2021).

L'objectiu de l'Escola és anar progressivament incorporant la perspectiva de gènere a les assignatures del pla docent, com s'ha explicat, de forma directa en els continguts d'aquestes o de forma transversal en les temàtiques proposades o incentivades per a la realització dels projectes de disseny.

Activitats acadèmiques fora del pla docent

ESDi commemora cada any el dia 8 de març, Dia Internacional de la Dona, amb la celebració de conferències i activitats entorn de debats feministes i de perspectives de gènere. La coordinadora d'aquesta jornada és la Dra. Encarna Ruiz, professora de Sociologia. Aquesta jornada compta el suport de la comunitat acadèmica i en ella participen tan docents, com a PAS i alumnat.

Durant el curs 2018-2019 va tenir lloc una conferència en la qual van abordar l'evolució històrica del feminisme i l'aparició de noves formes de masclisme que donen lloc a actituds de discriminació contra els drets de les dones. En aquesta jornada es van convocar cinc minuts de silenci.

Al curs 2019-2020, es va dur a terme una taula rodona en la qual van participar professores i alumnes i que va finalitzar amb un debat obert entorn de les polítiques de gènere implementades en l'àmbit universitari i la seva deficiència. Les participants en aquesta jornada van posar sobre la taula la dificultat de les graduades d'arribar a càrrecs de responsabilitat en el món del disseny, malgrat ser el gruix de treballadores del sector.

En el curs 2020-2021 la Jornada es va iniciar amb l'exposició en el hall de l'ESDi de frases elaborades per les i els estudiants i els professors i les professores d'ESDi a fi de posicionar al col·lectiu entorn del discurs reivindicatiu feminista. Seguidament es va presentar el decàleg elaborat per l'equip de Treball que ha desenvolupat Alerta, l'assetjament està més prop del que creus i es va dur a terme un debat entorn del mateix en el qual van participar online professores i alumnes del centre. En aquesta jornada també va tenir lloc la celebració de la conferència Kiosquers que trenquen etiquetes a càrrec d'Ivan Jiménez & Txema Montero. Els ponents reinventen el concepte de Quiosc i generen un tipus de negoci que pretén acostar les teories queer i l'art del col·lectiu LGTBIQ+ a la Societat del segle XXI.